

בע"ח (ירושלים) 48298-12-13 - מתתיהו הירשמן נ' מדינת ישראל

בע"ח (ירושלים) 48298-12-13 - מתתיהו הירשמן ואח' נ' מדינת ישראל מחוזי ירושלים

בע"ח (ירושלים) 48298-12-13

בע"ח (ירושלים) 49188-09-13

בע"ח (ירושלים) 49187-09-13

1. מתתיהו הירשמן

2. חיים הירשמן

3. שמואל הירשמן

4. ישראל הירשמן

5. מארים צבי הירשמן

6. ברוך אלימלך הירשמן

7. עמרם הירשמן

8. יצחק ואלעס

9. אליעזר לנדי

10. יעקב זיבאלד

11. שרה הירשמן

נ ג ד

מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי בירושלים

[08.06.2014]

לפני כבוד השופט יעקב צבן, סגן נשיא

החלטה

1. לפניי 3 בקשות זהות לגילוי חומר חקירה לפי סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982.

הבקשות הוגשו האחת מטעם נאשמים 2,4,5,6; השנייה מטעם נאשם 1; והשלישית מטעם נאשם 10.

2. כתב האישום הוגש נגד 11 נאשמים, המשתייכים לפלג חרדי המכונה "קהילת המתמידים", בפרשה של קבלת כספי

תמיכה ממשרד החינוך בהונאה בהיקף של מעל 48 מיליון ש"ח והלבנת הכספים. הנאשמים הקימו עמותות קש

שהפעילו מוסדות חינוך תורניים חרדיים על מנת לקבל כספי תמיכה ממשרד החינוך לפי חוק יסודות התקציב,

התשמ"ה-1985. לשם כך, הנאשמים זייפו את מסמכי היסוד של העמותות, תעודות זהות של תלמידי הישיבה, ניהלו

במסמכי כזב את חשבונות הבנק של העמותות והלבינו את כספי התמיכה שנתקבלו במרמה. חלק מהנאשמים

הואשמו בנוסף בשיבוש הליכי משפט והטרדת עדים.

3. רשימת חומרי החקירה היא העומדת בליבת הבקשות ושני נדבכים לה: אופן עריכתה והיקפה. בנדבך הראשון- עיקר הטענה כי הרשימה אינה מאפשרת התמצאות ולו בסיסית במרחב הראיות העצום בתיק, המקיף כ- 40,000 מסמכים. כך למשל, מקוטלגים מסמכים שונים תחת אותו כותר ברשימה, אין שיוך של מסמך לנאשם מסוים, אין סיווג כדון של האזנות הסתר (לפי בש"פ 7064/08), כותר שאינו מתאים לתוכן המסמך וכיוצ"ב. בנסיבות אלו, נבצר מהנאשמים ללמוד את הראיות כדבעי ולהתגונן מפני האישומים המיוחסים להם. על התביעה מוטלת חובה להשקיע את המשאבים הנדרשים ולמייין ולקטלג את חומר הראיות הרב שנאסף על ידי הרשות החוקרת במשך זמן רב. המבקשים עתרו לאימוץ פסק דינו של בית המשפט המחוזי בב"ש במ"ת 6623-04-11 אשר הבנה את אופן עריכת הרשימה. בנדבך השני- נטען כי רשימת חומרי החקירה אינה כוללת את כל החומר אשר נאסף על ידי רשויות החקירה אלא אך את החומר המונח על שולחן הפרקליטות.

בצירוף הדברים, עתרו המבקשים לקבלת רשימה מפורטת של כל חומרי החקירה שנאספו על ידי הרשות החוקרת בעניינם, באופן שיאפשר את התמצאותם בחומר הראיות העצום שנאסף בעניינם, כדלקמן: מספור אחיד, הפניה למיקום בקלסרי הראיות, שם עורך המסמך, מועד עריכת המסמך, מושא פעולת החקירה, סוג פעולת החקירה, כותרת תמציתית של המסמך, מספר העמודים במסמך, ככל שהחומר חסוי- פראפרזה של המסמך. ב"כ המבקשים הטעו כי מוטלת חובה על המדינה להקצות את המשאבים הנדרשים להכנת רשימת חומרי החקירה כדון גם בתיקים רחבי היקף.

4. המשיבה סמכה ידיה על רשימת חומרי החקירה והעלתה על נס את סריקת חומרי החקירה והכלת קישור ליד כל מסמך המאפשר צפייה ישירה בו. לשיטתה, הרשימה חובקת פריטים מקוטלגים וממוספרים, כולל כותר שמתייחס לתוכן המסמך וקישור לצפייה ישירה במסמך. הרשימה אף מכילה את רשימת החומר המתויק בכל קלסר, כפי שערכה המשטרה. תוכן הקלסרים שנתפסו במשרדי המבקשים נסרק כפי שהוא וניתן לצפייה ישירה מתוך רשימת חומרי החקירה. הרשימה מקנה מבט על מלא חומר החקירה שנאסף על ידי הרשות, בכך מגשימה את תכליתה. מעבר לכך, הרשימה מאפשרת התרשמות בלתי אמצעית מחומרי החקירה באמצעות הקישור למסמך סרוק. בתי המשפט הכשירו כרשימת חומר חקירה את יומן חומר החקירה, או רשימת מסמכים בכל קלסר, או רשימות אב של תוכן הארגזים ומספרי הקלסרים. על רשימת חומרי החקירה לענות על תכליותיה לפי מבחני השכל הישר ולא על פי נוחות ההגנה; מה גם, ההכבדה המיותרת על רשויות התביעה הינה שיקול לגיטימי שהתקבל בפסיקה (ראה בש"פ 8592/10 השאש נ' מדינת ישראל). חומר החקירה רב ומורכב ממוצגים כמו פלטי בנק ועל כן אין היגיון לפרט כל מסמך ומסמך ובפרט כשהחומר נסרק וניתן לצפייה ישירה באמצעות הקישור שהוצמד לו. לעניין האזנות הסתר- נטען כי תוכן האזנות הסתר לרבות תקליטור השמע הועבר לידי ההגנה ונבחנת האפשרות להעביר אף את פלט ההפקות לאחר השלמתו. מכל מקום, המשיבה הצהירה כי תבוצע ביקורת נוספת על העברת חומר החקירה וסידורו.

דיון והכרעה

5. סעיף 74 (א) לחסד"פ כדלקמן:

"הוגש כתב אישום בפשע או בעוון, רשאים הנאשם וסניגורו, וכן אדם שהסניגור הסמיכו לכך, או, בהסכמת התובע, אדם שהנאשם הסמיכו לכך, לעיין בכל זמן סביר בחומר החקירה וכן ברשימת כל החומר שנאסף או שנרשם בידי הרשות החוקרת, והנוגע לאישום, שבידי התובע והעתיקו".

6. הזכות לעיון בחומר חקירה מבוססת על זכות הנאשם להליך פלילי הוגן על-מנת להעניק לו יכולת להכין ולהעמיד את הגנתו כראוי, מכאן תרומתה לחקר האמת בהליך הפלילי. הגשמת הזכות לעיון מקפלת הן את זכותו של הנאשם והן את האינטרס הציבורי שבניהול הליך הגון וחתירה לחקר האמת (בש"פ 8592/10 השאש ואח' נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 21.12.10) (להלן: "בש"פ השאש"); בש"פ 2043/05 מדינת ישראל נ' זאבי (לא פורסם, ניתן ביום 15.9.05) (להלן: "בש"פ זאבי")). דיו רב נשפך בפסיקה על מעמדה של זכות העיון ומהותה (ראה למשל ע"פ 4765/98 אבו סעדה נ' מדינת ישראל, פ"ד נג (1) 832; בש"פ 7064/08 מדינת ישראל נ' ברקו (לא פורסם, ניתן ביום 13.8.09); בש"פ 4109/13 מדינת ישראל נ' פביאן דה פאס (לא פורסם, ניתן ביום 7.7.13); בש"פ 9322/99 מסארווה נ' מדינת ישראל, פ"ד נד (1) 376). זכות העיון טומנת בחובה שני נדבכים: האחד, הזכות לעיין בחומר החקירה והשני, הזכות לעיין ברשימת כל החומר הרלוונטי שנאסף על ידי הרשות החוקרת (בש"פ השאש; בש"פ זאבי; בש"פ 6820/09 גבאי נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 10.9.09) (להלן: "בש"פ גבאי")). בנדבך השני מתמקדת הבקשה המונחת לפניי.

7. רשימה זו מורחבת ובגדרה באים כל החומרים שנאספו על ידי הרשות החוקרת, לרבות חומרים שאינם בגדר "חומר חקירה". בכוחה של הרשימה להוות כלי בקרה בידי המאשימה על פעולות החקירה והתשתית הראייתית שנתגבשה בעניינו של הנאשם. חשוב מכך - רשימה זו מקנה לנאשם יכולת בקרה על פעולות המיון והסיווג של חומרי החקירה, לרבות האפשרות לאתר ראיות הבאות בגדרו של "חומר חקירה" אשר בכוחן לסייע לו בהגנתו או אף לבקש לחשוף ראיות חסויות הדרושות להגנתו. תכליתה להבטיח שהנאשם ידע את כל מהלכי החקירה בעניינו (בש"פ זאבי). ככלות הכול, רשימת חומרי החקירה מקנה לנאשם ובאי-כוחו מבט פנורמי על ההליך הפלילי ומכאן חשיבותה להגנתו. על הרשימה לכלול את כל החומר שנאסף על ידי הרשות החוקרת ויש לו נגיעה לאישום, למעט חומר שאינו נוגע לאישום ונאסף באקראי אגב ביצוע פעולות חקירה רלוונטיות (ראה בש"פ השאש; בש"פ זאבי; בש"פ 5221/08 עלי מוחמד נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 1.9.08) (להלן: "בש"פ מוחמד")); ובכלל זה, חומר שהוצאה לגביו תעודת חיסיון או כל חומר שלא נמסר לעיון ההגנה. להלכה נפסק, כי מוטלת על שכמה של המאשימה אחריות למסור לידי נאשם רשימה אחת, מפורטת וממצה של כל חומרי החקירה שיש להם זיקה לנאשם ונאספו במסגרת החקירה שהתנהלה בעניינו (בש"פ השאש; בש"פ 7936/08 ברקו נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 18.11.08) (להלן: "בש"פ ברקו")); בש"פ גבאי). המאשימה היא האחראית על מיון וסיווג ראוי של חומרי החקירה, כמו גם על עריכת רשימת חומרי חקירה שנאספו ונרשמו על ידי הרשות החוקרת. ככלל, רשויות החקירה והפרקליטות אמונות על המלאכה ולא שהמאשימה - הפרקליטות היא הנושאת באחריות לטיב הסיווג והמיון של חומרי החקירה ולהעברת הרשימה לידי ההגנה (בש"פ השאש; בש"פ זאבי; בש"פ 3553/13 איציק מור נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 16.6.13) (להלן: "בש"פ מור")). הנחת המוצא הינה שהמטרה והמאשימה עושות את מלאכתן נאמנה, באופן מקצועי ונטול פניות ונהנות מחזקת תקינות המנהל (בש"פ זאבי; בש"פ ברקו; בש"פ מור).

8. דרישת הצורניות של רשימת חומרי החקירה, לרבות הפירוט הראוי, היא העומדת בליבת הבקשה בה עסקינן. סוגיה זו מקבלת משנה חשיבות בתיקים בהם היקף הראיות בתיק רחב, בין בשל היקף המעשים נשוא כתב האישום ובין בשל מספר המעורבים בפשרה. ככל שחומר הראיות בתיק רב, גוברת חשיבותה של הרשימה עד כדי היותה בבחינת המפתח לתיק, המפתח לניתוח הראיות בתיק והבניית הגנתו של כל נאשם (ראה למשל בש"פ זאבי). המחוקק לא הסדיר עלי חוק את דרישת הצורניות של הרשימה. בשנים האחרונות נדרשו בתי המשפט בערכאות השונות למלא את הלאקונה ולהבנות את הרשימה באופן שיגשים את תכליתה. הבניית צורניותה של הרשימה מקפלת בחובה אינטרסים שונים המתנגשים ביניהם, מחד - זכותו של הנאשם להליך הוגן ומאידך גיסא - זכויות המוגנות במגוון חסיונות שנוצרו על פי דין וכן העמסת עלויות והכבדה מנהלית על רשויות אכיפת החוק. המדיניות המשפטית הנוהגת מבכרת את זכויותיו הדיוניות של הנאשם על אף שכרוכות בהן עלויות כלכליות והכבדה מנהלית (בש"פ השאש, בש"פ גבאי). הדברים מתעצמים ומקבלים משנה תוקף בהליך פלילי הטומן בחובו באופן אינהרנטי פערי כוחות בין הנאשם למדינה. המבחן לצורניותה של הרשימה הינו מבחן מהותי תכליתי - האם הרשימה באופן בו נערכה מגשימה את התכלית המונחת ביסוד עריכתה? המענה לשאלה זו יינתן שלא על בסיס שיקולי הנוחות של המאשימה או ההגנה, כי אם על פי השכל הישר (בש"פ - השאש).

9. צורניותה של הרשימה הובנתה על ידי בית המשפט העליון בבש"פ מוחמד. בפרשה זו שבליבתה נידונה רשימת הראיות החסויות, נקבע כי "על רשימת החומר שמחויבת התביעה להעביר להגנה, גם בהתייחס לחומר החסוי, לשמש אם כן עשית שתאיר במידת מה, ככל הניתן, את האפלה בה שרויה ההגנה ותאפשר לה לעמוד במשימתה. כידוע, כל שביב מידע, פראפרזה או "כותרת" של מסמך עשויים לשמש את הסניגור בהגנת הנאשם", שכן "אין חקר לתבונת סניגור מוכשר, ואין לנחש כיצד יכול לנצל את החומר הנמצא בפניו" (בש"פ מוחמד, עמ' 8). לפיכך, שומה על המאשימה להעביר להגנה רשימה מפורטת ככל הניתן בהתחשב במגבלות הדין, כמו למשל במגבלות שמטילה תעודת חיסיון. ככלות הכול, נקבע כי ראוי שהרשימה תכלול פרטים כמו למשל - סוג הפעולה ותאריך ביצועה, רשימת זכ"ים ושם העורך, רשימת הודעות או דו"חות חוקר תוך פירוט מהותם.

לאחרונה, נידונה הסוגיה לעומק על ידי בית המשפט המחוזי בבאר שבע במ"ת (ב"ש) 6623-04-11 מדינת ישראל נ' חג'אג' ואח' (לא פורסם, ניתן ביום 5.1.12)). פסק הדין התייחס לעריכת רשימת חומרי החקירה בייחוד בתיקים בעלי היקף רחב של חומרי חקירה, כדלקמן: "ניתן וראוי להכין רשימת חומרי חקירה בטבלה ממוחשבת ולו בתוכנה פשוטה ומצויה. טבלה כזו חייבת מעבר למספר סידורי, אזכור של תיאור הכרחי, מועד היווצרות המסמך, יוצר המסמך, טיב המסמך (הודעה/מזכר/דו"ח וכד'), נשוא המסמך (פלוגי- הנאשם, מחסן אלמוני, מקום החיפוש וכד') ואף כותרת של התוכן ("פלט טלפון מספר X" וכד') וכמובן אם תוכנו גלוי, חסוי או חסוי חלקית. כמו כן, על הטבלה גם לכלול את המיקום הפיזי של המסמך בחומר החקירה המקורי ומספר העמודים (כגון: מס' 2537 / (תאריך) 10.11.12 / פקד ראובן ראובן/ חקירה באזהרה/ החשוד שמעון שמעון/ חקירה משלימה בעקבות העימות/גלוי/ קלסר 4, חוצץ ג/3 (עמודים)). טבלה כזו תאפשר חיפוש על פי שמות העדים ומועדי היווצרות לפחות. כן תאפשר עדכון הרשימה והשלמת חוסרים" (עמ' 6).

10. לאחר שעיינתי ברשימת חומרי החקירה, שוכנעתי כי אין ברשימה כדי להעניק מבט רחב על חומר החקירה שנאסף על ידי המשטרה. הרשימה אינה מאפשרת התמצאות בחומר ובפרט ביחס לכל נאשם בתיק. הרשימה הוכנה והוגשה בקובץ אקסל, מחלקת לעמודות לפי סדר הצגתן, כדלקמן: מס' הארגון, מס' ברקוד, קישור למסמך, מספר קלסר, שם קלסר, סוג מסמך (מוצג באמצעות מספרים), תיאור מסמך, מספר סידורי/סימון, תאריך, שם הנחקר והערות. דא עקא, הרשימה אינה מפרטת את כותרת המסמך, ויובהר תיאור המסמך מתייחס לסיווגו כתקציר תיק, מסמך, עדות, דיסקט/תקליטור או מעטפה/ניילונים. מכאן, כותר המסמך אינו משקף את תוכנו. במחצית מהרשימה, למצער, לא ניתן להבין מי עורך המסמך, מי מושא החקירה ומהו סוג המסמך. כך גם, הרשימה אינה מפרטת אם קיים חומר חקירה חסוי. מה גם, אין חולק כי לא בוצע סיווג כדן להאזנות הסתר. הרשימה משייכת כדבעי את המסמך למיקומו הפיזי בארגון חומרי החקירה במשרדי הפרקליטות אלא שבכך אין די. היכולת לצפייה ישירה במסמך הסרוק אינה חזות כל. תכלית הרשימה אינה להוות אפיק נוסף להעתקת החומר ומסירתו לידי ההגנה כי אם להעניק להגנה מבט על ורחב על חומר החקירה אשר יקנה היכולת להתמצא בתיק ולכונן את הגנת הנאשם. הרשימה בה עסקינן אינה מהווה מפתח לחומר הראיות שנאסף על ידי הרשות החוקרת. הרשימה אינה מוליכה את הסניגור בנבכי חומר הראיות ואינה מסייעת בידו להבין את מסכת הראיות שנתגבשה בעניינו של כל נאשם ונאשם וכל שכן את תמונתה המלאה של הפרשה. למעשה, ספק אם הרשימה מכילה את כל חומר הראיות שנאסף בפרשה ויש בתגובת המשיבה משום הודאה בכך. מכאן, שאין בה כדי להגשים את תכליתה ככלי בקרה בידי הפרקליטות על עבודת המשטרה באיסוף הראיות.

11. אין בידי המשיבה להיבנות מב"ש (ת"א) 93222/02 מטר רוני נ' פרקליטות מחוז ת"א פלילי, ואבהיר. אכן נקבע בפסק הדין כי יומן חקירה "בהחלט יכול להיות אקוויוולנט מתאים לרישום חומר החקירה" אלא שבאותה נשימה הותנה הדבר בהיותו "ערוך כהלכה" ומעודכן. בתחילת הדברים, הבהיר בית המשפט כי על רשימת חומרי החקירה להיות מותאמת לייעודה ותכליותיה ו"אין די ברישומי יומן תיק הנעשים כדי לצאת ידי חובה או שהם נערכים מתוך הנחה שחומר החקירה ישאר לעולם צמוד אל יומן החקירה". כך אין רבותא בסריקת רשימת המסמכים בכל קלסר וקלסר. תכלית עריכת הרשימה היא להעניק מבט על מכלול חומרי החקירה בבחינת מפתח לפרשה. שיקול הנוחות מהווה חרב פיפיות אין בו כדי לסייע למי מהצדדים, לא למאשימה ולא להגנה. השכל הישר מנתב את עריכת הרשימה באופן שתהווה כאור שהולך לפני המחנה ותסייע במיפוי חומר החקירה. אשר על כן, הרשימה שהוצגה בתיק זה אינה עונה על תכליותיה.

12. סוף דבר, המשיבה תערוך רשימה נוספת של חומר החקירה בתיק בהתאם להנחיות הפסיקה במ"ת (ב"ש) 6623-04-11 מדינת ישראל נ' חג'אג' ואח'.

הרשימה תועבר לידי ב"כ הנאשמים עד ליום 30.6.14.

ניתנה היום, י' בסיון התשע"ד, 08 ביוני 2014, בהעדר הצדדים.